

Skandinavien som imago i det ungarske litterære tidsskrift *Nyugat* (1907/1908–1941): En kritisk læsning af nogle nationale stereotyper og deres efterliv¹

Gábor Attila Csúr

Eötvös Loránd Universitet, Budapest

Scandinavia as Imago in the Hungarian Literary Journal *Nyugat* (1907/1908–1941): A Critical Reading of Some National Stereotypes and Their Legacy

Abstract: My study focuses on how national stereotypes characterized the interpretation of Scandinavian literature in the first half of the 20th century in Hungary. In these decades, translation from Danish, Norwegian and Swedish became increasingly intensive, and, thanks to a handful of enthusiastic translators, authors associated with the Modern Breakthrough movement and other late 19th-century tendencies achieved widespread popularity in Hungary. In the analysis I take a closer look at several reviews, translations and essays published in the literary journal *Nyugat* (1907/1908–1941) where a lot of later prominent Hungarian authors and translators of the period started their career. The imago of Scandinavia created by these authors consists of climatic, anthropological, geographical, political and aesthetic elements. This mythical, distorted and stereotypical image of the Nordic countries exists even today, side by side with a critical reevaluation which actively shapes the academic milieu and the public cultural sphere.

I dette studie vil jeg give et overblik over de essays, anmeldelser og litterære værker om og inspirerede af skandinaviske forfattere, der først blev udgivet i det ungarske tidsskrift *Nyugat* (1907/1908–1941), eller som har en

¹ I mit arbejde tager jeg udgangspunkt i en tidligere artikel, som udkom på ungarsk i 2018 (se titlen i bibliografien). I den tekst satte jeg fokus på skandinavisk litteratur i Ungarn 1910–1940 forstået som det ungarske læserpublikums møde med en eksotisk kultur (borealisme).

Memory and Remembrance in Scandinavian Cultures: Political Memory. Edited by Atėnė Mendelytė and Ieva Steponavičiūtė Aleksiejūnienė. (Scandinavistica Vilnensis 17:1). Vilnius University Press, 2024.

<https://doi.org/10.15388/ScandinavisticaVilnensis.2023.7>

eller anden tilknytning til de forskellige kultur- og værdidebatter, der blev sat i gang af medarbejderne omkring tidsskriftet. Min tese er, at nutidens syn på "skandinavisk litteratur" som et ideologisk, geografisk, klimatisk og åndeligt bestemt fænomen kan indirekte henføres til det litterære miljø, som opstod og blomstrede i den første halvdel af 1900-tallets Ungarn. Når man i dag læser om "Nordens eventyrlige landskab"² på et smudsomslag eller om "den skandinaviske, nordeuropæiske mentalitet" (Baloghné Biró m.fl. 2016, 74) i en gymnasiebog, kommer man i tanke om værkerne af tidsskriftets toneangivende litterater, der blandt andet blev tiltrukket af århundredeskiftets og mellemkrigstidens tyske Geistesgeschichte, fænomnologi, positivismens miljø- og videnskabsteori og periodens forskellige civilisationsteorier (jf. f.eks. Fehér 2009, 19–48).

Først vil jeg analysere de litterære virkemidler, hvorved forfatterne skabte et mytisk og eksotisk billede af Nordeuropa. Bagefter vil jeg vise eksempler på, hvordan retorikken er blevet overleveret til nutidens diskurs. Projektet skal forstås som en imagologisk-diskursanalytisk undersøgelse af tidsskriftet, som har en fornem plads i landets litterære erindringskultur. Ifølge egyptologen Jan Assmann er erindringskultur et universalt fænomen, der forekommer i alle skriftkulturer. Visse kulturelle genstande opfattes af et (nationalt) fællesskab som værende værdifulde, og de bliver derfor bevaret gennem generationer vha. f.eks. kanonisering og institutionalisering – dette kalder man normalt tradition. Forskellen på tradition og erindringskultur består deri, at sidstnævnte er til at sørge for, at fortiden ikke går i glemme. Desuden har erindringskulturens elementer en fremtoning, der tydeligt vidner om fortiden som væsentligt anderledes end nutiden (Assmann 1997, 30–34). Tidsskriftet *Nyugat* og Skandinavienbilledet er både dele af en historisk tradition og spiller en vigtig rolle i den litterære erindringskultur. Sidste kapitel i min artikel kan siges at indramme nærværende undersøgelse, idet det handler om den ovennævnte dobbelte funktion.

Nordisk litteratur i Ungarn i perioden ml. 1890–1945: en oversigt

Da Georg Brandes for første gang tog til Budapest d. 27. marts 1900, blev han næsten væltet omkuld af den jublende masse (Bjørn Andersen 1994, 81). Og da han fire dage senere skulle holde foredrag om det at læse litteratur, blev han bedt om at vælge et andet emne, og til sidst talte han

² Oprindeligt stammer citatet fra Szerb 1941, 275.

om Henrik Ibsen, der allerede på det tidspunkt var en hyldet forfatter i Ungarn (ibid. 87). Med al sandsynlighed blev Brandes overrasket over det ungarske publikums belæsthed i samtidig skandinavisk litteratur. Årtierne før og efter århundredeskiftet kan karakteriseres ved en tiltagende interesse for romantikkens og det moderne gennembruds forfattere. I et kort essay (Lukács 1982, 271–276) udgivet henimod slutningen af sin løbebane indrømmer filosofen Georg Lukács, at han som ung blev fascineret af visse nordiske prosaforfattere, hvilket man også kan observere i nogle af hans tidligere værker.³ Litteraten og forfatteren Antal Szerb⁴ skrev sit første studie om Henrik Ibsens dramaer som gymnasieelev (Havasréti 2019, 16; Csúr 2019, 74). I årtierne mellem 1900 og 1945 udkommer de første egentlige verdenslitteraturhistorier på ungarsk (Heinrich 1903–1911, Benedek 1920, Juhász 1927, Babits 1979 [1934 og 1935], Szerb 1941 osv.) der alle indeholder et eller flere kapitler om Danmarks, Norges og Sveriges litteraturhistorie fra vikingetiden til det moderne gennembruds forfattere. Lingvister (Erdélyi Károly),⁵ unge digtere og oversættere (Henrik Hajdu)⁶, etablerede skuespillere (Mari Jászai)⁷ kastede sig med samme iver ud i at læse norsk, dansk og svensk. Tibor Déry, der fik stor international anerkendelse i den anden halvdel af århundredet, startede sin karriere med kortromanen *Lia*,⁸ en fortælling med tydelige henvisninger til Knut Hamsuns *Sult* og *Pan* (Csúr og

3 F.eks. hans tidlige studie fra 1910 om Kierkegaards kærlighed til Regine Olsen, afsnittene om Henrik Pontoppidan i *Die Theorie des Romans* (første udgave i 1920), kommentarerne til Jens Peter Jacobsens *Marie Grubbe* i *Der historische Roman* (første udgave på ungarsk i 1947).

4 Antal Szerb (1901–1945) huskes i dag som en af mellemkrigstidens førende forfattere. Hans mest læste værker er *A világirodalom története* (1941, Verdenslitteraturens historie) og *Utas és holdvilág* (1937, Rejsende og månelys), der blev hans gennembrud i Vesteuropa efter 2000 med oversættelser til bl.a. svensk, hollandsk, italiensk, engelsk, fransk og tysk. Om Szerbs tilknytning til nordiske forfattere og skandinavisk litteratur jf. Csúr 2019.

5 Károly Erdélyi (1859–1908), romanist, piaristisk munk og romersk-katolsk præst, der lærte dansk for at kunne læse Kristoffer Nyrops værker om det franske epos (muligvis især *Den oldfranske Helteedigtning* fra 1883) på originalsproget (Faladi 1942, 315).

6 Især de venstreorienterede intellektuelle, som f.eks. Henrik Hajdu og Lajos Kassák.

7 Ifølge Hegedüs (1994) var skuespillerinden Mari Jászai Ibsens tætteste veninde under besøget (1891) i Ungarn, og de lærte hinanden at tale dansk og ungarsk. En oversættelse af *John Gabriel Borkman* ved Jászai udkom i 1898, og denne version blev igen udgivet i 1907 og i 1926.

8 Déry 1996, men først publiceret i *Nyugat* 1917.

Reichert 2019, 51–61), der udkom for første gang i 1917 i *Nyugat*. Der blev skrevet et drama, der foregår i Island,⁹ og en roman, der handler om en fiktiv prins fra Trondheim.¹⁰ En god del af det 19. århundredes danske, norske og svenske klassikere blev oversat i århundredets første halvdel. Norske, svenske og danske diplomater, forretningsmænd og forfattere¹¹ oversatte ungarsk litteratur til skandinaviske sprog. De ungarske intellektuelle beundrede de skandinaviske “bondesamfund”,¹² socialdemokratiets fremvækst og det moderne gennembruds moralske og kunstneriske arv. Forskningen om de skandinaviske litteraturs modtagelse i det 19. og det 20. århundrede er blevet intensiveret i de senere år i Ungarn.¹³ Karakteristisk for langt de fleste artikler og monografier er, at de sætter fokus på receptionshistorien før Anden Verdenskrig, hvilket ikke er helt tilfældigt. Alene i tidsskriftet *Nyugat* finder man flere end 100 anmeldelser, forfatterportrætter, oversættelser m.fl. om skandinaviske forfattere.

Tidsskriftet *Nyugat* var et litterært tidsskrift med et et forholdsvis lille publikum med hovedsæde i Budapest. Første nummer udkom i december 1907 i et par hundrede eksemplarer, og dette tal voksede til et par tusinde i løbet af et par år. Det havde ingen klare ideologiske eller politiske rammer, men generelt set var det et magasin for liberalt sindede, borgerlige intellektuelle. Ud over de kendte vesteuropæiske sidestykker og forløbere (*The Germ*, *Fin de siècle* osv.) kan det bedst sammenlignes

- 9 Ödön Réti: *Karen* (1914).
- 10 Sándor Antal: *A trondhjemi herczeg kiséretében* (1913, I følgeskab med prinsen fra Trondhjem).
- 11 F.eks. den svenske lingvist, oversætter og diplomat Valdemar Langlet, forfatteren til en detaljeret rejsebeskrivelse (*Till häst genom Ungern*, 1934), den norske industrimagnat Peter Mathias Bretanus Olsen Røwde (1876–1955), forfatteren til guidebogen *Ungarn igår, idag og imorgen* (1938) eller Axel Damkier (1848–1910) og Alexander Schumacher (1853–1932), der oversatte bl.a. Mór Jókai og Kálmán Mikszáth til dansk (Varga 1998, 83–93).
- 12 Prosaforfatteren Zsigmond Móricz, forkæmper for en forbedring af landbefolkningens levevilkår, indrømmer i et brev til sin veninde Olga Kardosné Magoss, at han blev fængslet af Pontoppidans *Det forjættede Land* (F. Csanak 1963, 265). En anden forfatter af den såkaldte folkelige bevægelse (“népi írók”), János Kodolányi (1899–1969) besøgte Finland flere gange i sit liv, og han beretter om sit forhold til landet i de følelsesladede rejseromaner, *Suomi, a csend országa* (1937; Suomi eller tavshedens land) og *Suomi titka* (1939; Suomis hemmelighed). Herom mere: Takács 2007, 161–167.
- 13 Jf. f.eks. Fedorcsák 1980, Balogh N. 1984, Antal 1988, Madary 1988, Merkl 1988, Baksy 1992, Varga 1998 og 2012, Mádl og Annus 2018, 2019a og 2019b, Csúr 2017a og 2017b, 2018 og 2019, Csúr og Reichert 2019.

med *Moderní revue* (1894–1925) i Tjekkiet, *Nash zhivot* (Vores liv, 1901–1912, med korte pauser)¹⁴ i Bulgarien, *Życie* (Liv, 1897–1900) i Polen og *Svit* (Verden, 1906–1907)¹⁵ i Ukraine. Fælles for dem var, at de ville introducere en ung generation af kunstnere, der repræsenterede tidens vesteuropæiske stilretninger og strømninger, især jugendstil, impressionisme, dekadence, naturalisme og andre moderne tendenser (Krasztev 2007, 342). Man kan især trække paralleller mellem *Nyugat* og *Moderní revue*, da de ikke kun var talerør for henholdsvis Ungarns og Tjekkiets nye litterater, digtere og prosaforfattere, men de bidrog også væsentligt til udbredelsen af et stort antal moderne nordiske forfatterskaber. Henrik Hajdu (1890–1969) og Hugo Kosterka (1867–1956),¹⁶ de to førende oversættere fra skandinaviske sprog i Ungarn og Tjekkiet, havde en tæt tilknytning til tidsskrifterne. I løbet af deres mangeårige karrierer anmeldte, oversatte og gjorde de reklame for hundreder af digte, romaner og dramaer (Csűr 2017b og Vimr 2009). Selvom de var vidt forskellige mht. social baggrund og (politisk) motivation, var deres funktion næsten den samme. De var de første oversættere, der ikke brugte tysk eller et andet mellemsprog, hvilket ellers var (og i visse tilfælde er) gængs praksis på bogmarkedet. Ironisk nok var det ikke Hajdus og Kosterkas oversættelser, som f.eks. den ungarske filosof Georg Lukács eller Tjekkoslovaikiets første præsident Tomáš Garrigue Masaryk tog i hånden, men med større sandsynlighed de tyske tekstudgivelser, som allerede havde foreligget ved århundredeskiftet. Alligevel fik de to oversætteres ihærdige arbejde anerkendelse lidt senere. Henover mange årtier var det nemlig deres oversættelser af Ibsens, Bjørnsons, Hamsuns eller Pontoppidans værker, som man læste, når man ville få indblik i det 19. århundredes litterære miljø i Skandinavien.

Skandinaviens *imago* – en samling af nationale og regionale stereotyper

Ved imagologisk analyse¹⁷ forstår man normalt en kritisk undersøgelse af nationale (eller regionale) stereotyper med det formål at forstå en kul-

14 Jf. f. eks. Crampton 1987, 80.

15 Jf. f.eks. Husar Struk 1991, 245–256.

16 For en mere detaljeret studie i Kosterkas oversættervirksomhed jf. f.eks. Stewart 2007, 64 og Vimr 2009.

17 Også kaldet interkulturel hermeneutik på det tyske sprogområde, forstået som en autonom del inden for komparativ litteraturforskning.

turel repræsentationsdiskurs. Selve navnet på videnskabsfeltet er kendt fra Milan Kunderas roman, *Udødeligheden* (1990). I kapitlet *Imagologi* behandles betegnelsen som en neologisme, som fortælleren bruger til at give en ironisk beskrivelse af de totalitære regimers propagandaapparat: i det 20. århundrede har de kommunistiske landes statsligt styrede mediemaskiner gradvis erstattet marxismens komplekse ideologi med et simplificeret politisk narrativ, takket være systemets loyale "imagologer", der har udarbejdet et letfordøjeligt reklamefremstød. Kommunismen er et sæt af 6–7 enkle slogans, som hele verden har hørt om: billedet af en hvid, en sort og en asiatisk proletar, der rækker hinanden hånden, en lettende fredsdue etc. Begrebet, som helt op til 2007 ikke havde nogen klare teoretiske og programmatisk rammer,¹⁸ blev senere præciseret af Joep Leersen og Manfred Beller, redaktører af en banebrydende udgivelse på området. *Imagology* (2007) indeholder bl.a. kapitler om godt 50 nationers eller folkeslags stereotyper ud fra et diskursanalytisk perspektiv, uden den ironiske undertone, som Kundera forsynede ordet med. Siden da har adskillige forskere bidraget til en udvidelse og klarlægning af imagologiens virkefelt (Zacharasiewicz 2010, Voltrová 2010, Dukić 2012, Laurušaitė 2018 og hele den såkaldte Aachenerskole¹⁹), men selve kernen er den samme. I det følgende tager jeg for nemheds skyld udgangspunkt i især Beller og Leersens (2007) definition af imagologi, der i øvrigt betragtes af de fleste forskere som kanonisk, og som bygger på Hugo Dyserincks system. Joep Leersen stiller i sin indledende artikel til *Imagology* i alt 11 arbejdsspørgsmål om bl.a. kulturelle/nationale stereotyper, aktører (*spected/spectant*, *hetero-images* og *auto-images*), forestillede påstande (*imaginated statements*, som f.eks. "The French are freedom-loving individuals"), troper, historisk kontekst, publikum osv.

18 Ordkombinationen "nationalt imago/image" og "imagologi" har længst været kendt inden for litterær komparatistik (se især Fischer 1981, Meregalli 1986, 278, Świdorska 2001 eller serien *Imaginatio borealis. Bilder des Nordens* hos det tyske forlag Peter Lang og Hugo Dyserincks livsværk). Men en grundig og mekanisk gennemgang af forskellige europæiske og ikke-europæiske nationers selv billeder og deres portrætteringer af andre folkeslag finder man først i Leersen og Beller 2007.

19 "The concepts of imagology have been entrenched in contemporary literary theory since the appearance of the seminal works of the representatives of the so-called Aachen School, namely Hugo Dyserinck and his successors Karl Ulrich Syndram, Manfred S. Fischer, and Joep Leerssen" (Laurušaitė 2018, 1). Her vil jeg også nævne bogserien *Studia Imagologica* etableret af Hugo Dyserinck i 1990'erne.

Mit formål er at give et indtryk af, hvordan, dvs. med hvilke retoriske virkemidler og tankebilleder forfatterne og oversætterne omkring tidsskriftet *Nyugat* forestillede og præsenterede en region af Europa, hvor de fleste af dem aldrig havde været. På den måde var de med til at skabe et mytisk billede af Skandinavien, hvilket ansås for at være en nødvendighed i en tid, hvor publikum havde et stærkt ønske om at forstå verdenslitteraturens mekanismer som vekselvirkninger mellem de forskellige europæiske landes nationale karaktertræk. Ifølge den fremherskende positivistiske og åndshistoriske tilgang var forfatteren et naturligt produkt af sin etniske baggrund og en repræsentant for sin nationale/regionale gruppeidentitet. Da denne forståelse af Skandinavien beroede på en stærkt reduktionistisk tilgang, kan man med god grund kalde den et *imago*.

Hvis man vil klassificere udsagnene om Skandinavien efter deres indhold, kan man lave tre overordnede grupper: en antropologisk/geografisk/klimatisk (à la Oswald Spengler, Hyppolite Taine, G. W. F. Hegel osv.), en politisk (de skandinaviske lande som ideelle socialdemokratier/bondesamfund) og en kunstnerisk (skandinavisk litteratur som par excellence dekadent/realistisk/moderne). De antropologiske/geografiske/klimatiske karakteristika kan primært aflæses i artiklernes retorik. Skandinaverne bliver beskrevet som besiddende en "heroisk og grov nordisk humanitet"²⁰ (Keresztury 1941, 108), de har en bestemt "nordisk tone" (Hamvas 1932, 599). Ibsens Hedda Gabler repræsenterer kvindens "germanske ideal" (Alkalay 1908, 470). Andreas Hauklunds roman *Ol-Jørgen* foregår i "det tågede Norden" (Füst 1924, 197), og Ibsens værker er fyldt med "tåget nordisme" (Bíró 1908, 778). Hele Skandinavien er indhyllet i "nordisk tågeslør" (Babits 1927, 242), hvor folk er mere determinerede af en "geografisk og klimatisk afhængighed" (Hamvas 1932, 599), sammenlignet med resten af verden. Man kan endda tilegne sig færdigheden at skrive "skandinavisk, fjernt, blåt og ishvidt", som Cécile Tormay gjorde i sine noveller ifølge Szerb (1937, 350), og man skulle bare imitere den "kolde og objektive" stil og den "iskolde upersonlighed" (Hajdu 1931, 345). Norden er et andet, eksotisk, fjernt, koldt og underligt sted, kendetegnet ved høje bjerge, midnatssol og tilfrosne fjorde. De klimatiske og geografiske forhold er generaliserbare til hele landarealet, uanset om man er i Sønderborg eller i Kiruna. Det "skandinaviske" som antropologisk kategori blev også hyppigt brugt omvendt,

20 Min oversættelse. Hvis ikke andet er bemærket, er det min oversættelse.

dvs. om ikke-skandinaviske forfattere og værker. Ifølge litteraturhistorikeren og romanforfatteren Antal Szerb er Cécile Tormay f. eks. "en af de mest nordlige, skandinaviske figurer i Ungarns litteratur" (1937, 350), og Tormays vigtigste inspirationskilde måtte ifølge Szerb have været Jens Peter Jacobsen. Dezső Kosztolányi mener om sin samtidige Oszkár Gellért, at han kan sammenlignes med "den nordlige germansk-skandinaviske mentalitet, hvis rødder går tilbage til Indien" (1922, 774), som var han et lånt element fra et andet lands nationalpoetik.

Ud over de netop nævnte karakteristika fik de nordiske lande (og især Danmark) i mellemkrigsårenes turbulente periode rollen som socialdemokratiets og det perfekte bondesamfunds idealbillede,²¹ sandsynligvis som naturligt svar på de vellykkede reformer i landbruget, på arbejdsmarkedet og i den sociale sfære. I en anmeldelse fra 1928 roser oversætteren Henrik Hajdu en iscenesættelse af Ibsens *Brand*, der blev opført i Nationaltheatret i Oslo samme år. I baggrunden kunne man se et enormt norsk flag, og Hajdu undrer sig over, at de to kors (kristendommens symbol) og den røde farve (arbejderbevægelsernes internationale farve) ikke kommer i konflikt med hinanden: "et mørkeblåt kors med hvide kanter på rød bund. Er sådanne kompromiser mulige i Norge? To kors sammen med rødt?" (Hajdu 1928, 549). Hajdu, der ellers havde været aktiv blandt både socialdemokraterne og kommunisterne i Ungarn, fortolker det nationale symbol på scenen som politisk reference. I hans politisk motiverede forståelse af det norske flag er det kristne værdisystem og socialismens ideologi ikke to uforenelige størrelser, men de går op i en højere enhed. Avantgardeforfatteren Lajos Kassák mente, at Henrik Pontoppidan var på vej mod at udvikle en samfundsbevidsthed (et centralt begreb i marxismen), og bliver beundret af bønder, borgere og Andersen Nexø og hans medrevolutionære, dvs. den socialistiske arbejderklasse. Og da Pontoppidans *Lykke-Per* udkom for første gang i slutningen af 1920'erne, udløste det en heftig debat mellem højreorienterede, neutrale og venstreorienterede anmeldere i Ungarn. En af dem mente, at romanen i virkeligheden handler om, hvordan hovedpersonen Pers ambitioner bliver ødelagt af jødiske kredse i København (Kállay 1938). En anden skrev blandt andet om, hvor overbevisende Pontoppidans tanker var om "den jødiske sjæl" (Majthényi 1930), og en tredje gjorde rede for, at Oberst Bjerregravs meninger om jødedommen som en farlig sygdom er det

21 Idealisering af sidstnævnte forekom primært i andre aviser, der satte større fokus på folkelig litteratur og bondespørgsmålet.

centrale budskab (Dóczy 1929). Den anden lejr (Hajdu 1929, Tersánszky 1932) argumenterede for, at fortællingen kredsede om individets kamp mod hykleri og var et uforglemmeligt værk om en talentfuld og anstændig mands undergang fanget i den europæiske og kristne kulturs lænker.

Som tredje punkt vil jeg nævne den kunstneriske/æstetiske interesse. Det, at tidsskriftets forfattere opfattede skandinavisk litteratur som præget af hudløs realisme, naturalisme og dekadence, hænger tæt sammen med en lang debat mellem vestligt sindede, liberale borgere og kultur-konservative nationale kræfter. Et af *Nyugats* hovedformål var at reformere det ungarske åndsliv ved at bevæge sig fra øst mod vest, som den første redaktør Ignótus²² skrev i sit essay i første nummer (Veigelsberg 1908). Derfor blev skandinavisk litteratur generelt opfattet som progressiv, samfundskritisk og nytænkende. August Strindberg er "morgendagens forkæmper" (Adorján 1934, 202), Per Sidenius i Pontoppidans *Lykker-Per* er "en helt i et dobbeltmoralsk samfund" (Tersánszky 1932, 591), og i Strindbergs dramaer gør hovedpersonerne op med den borgerlige moral, idet "spidsborgeren bliver latterliggjort" (Adorján 1934, 200). Jens Peter Jacobsen er "den syge skønheds, dødsnostalgiens og forfaldsmusikkens" (Szerb 1937, 350) forfatter, Knut Hamsun peger på "vores endeligt, der nærmer sig" (Görög 1924, 657) i sin roman *Siste kapitel*. Interessant nok blev de unge modernister, symbolister og ikke-realistler (Tom Kristensen, Knud Sønderby, Karin Boye, Aksel Sandemose, Johannes V. Jensen, Hjalmar Söderberg, Ola Hansson osv.) ikke oversat,²³ ligesom det var tilfældet med Hugo Kosterka i Tjekkoslaviet.²⁴ Dette kan forklares med, at mange værker udkom med tyve-tredive års forsinkelse i Ungarn, og de virkede alligevel friske. Pontoppidans *Lykker-Per* udkom i 1890'erne i Danmark, men først i 1928 i Ungarn. Følger man denne logik, kunne tyvernes danske modernisme få et gennembrud i 1950'erne, hvilket dog alligevel ikke var tilfældet. Ungarn forvandlede jo til en kommunistisk folkerepublik efter Anden Verdenskrig, og de statsligt styrede litterære institutioner favoriserede en socialistisk/realistisk litteratur frem for modernisterne.

22 Pseudonymet for Hugó Veigelsberg.

23 Eller deres værker udkom i andre aviser, f.eks. Johannes V. Jensens noveller i ugebladet *A Hét* (1892–1917).

24 "Tópicovo nakladatelství being the main publisher of Scandinavian literature in Czech, the modernist authors and their works were translated very rarely, predetermining a stereotypical perception of Scandinavian literature as traditional and realistic" (Vimr 2009, 58).

Ifølge Manfred Beller (2007) kan kulturelle forskelle enten afføde negative eller positive vurderinger.²⁵ Det står hævet over enhver tvivl, at tidsskriftets bidragsydere og læsere nærede en nærmest sværmerisk beundring for nordisk kunst, modsat f.eks. tidsskriftet *Napkelet* (dvs. Soloppgang, 1923–1940),²⁶ der var mere skeptisk over for moderne og dekadente påvirkninger. Men denne begejstring havde selvfølgelig sine skyggesider. Som tidligere nævnt blev receptionen styret af de ungarske forfatters og oversætters personlige indstilling og smag, hvilket gav et homogent og generaliserende billede af Skandinaviens mere farverige litterære miljø. *Nyugats* forfattergenerationer fik gennem det 20. århundrede en kanonisk status i den ungarske litteraturhistorie, og på den måde blev deres udtalelser cementeret fast i den litterære offentlighed.

Skandinavienbilledet i et erindringskulturelt perspektiv

På grund af økonomiske problemer blev tidsskriftet lukket i 1941, men heldigvis betød det ikke, at interessen for nordisk litteratur ebbede ud i Ungarn. Henrik Hajdu og Margit G. Beke, de to førende oversættere kunne fortsætte med deres arbejde, også i folkerepublikkens periode (1949–1989). Arbejderlitteraturen fik selvfølgelig forrang frem for alt andet, men der blev ikke foretaget en systematisk sovjetisering af oversættelsesvirksomheden. Og selvom Knut Hamsun blev stemplet som en fascistisk forfatter i østblokken, fik *Sult* en nyoversættelse ved Hajdu så tidligt som i 1965.

Forfatterne omkring *Nyugat* og de anmeldte nordiske forfattere læses stadigvæk i dag. Ibsens *Et dukkehjem* og *Vildanden* indgår i Ungarns nationale læseplan (*Nemzeti Alaptanterv*)²⁷ og læses i de fleste ungarske gymnasier. Der bliver arrangeret konferencer,²⁸ og der skrives jævnlige

25 “[I]mage as the mental silhouette of the other, who appears to be determined by the characteristics of family, group, tribe, people or race. [...] cultural discontinuities and differences [...] trigger positive or negative judgements and images” (Beller 2007, 4).

26 *Kelet* betyder både *opgang* og *øst*, og på den måde (og også ideologisk) var det mere patriotisk indstillede tidsskrift en antipode af *Nyugat*.

27 Mere præcist, der er valgfrihed mellem Ibsens og Anton Tjekhovs dramaer (jf. Magyarországs Kormány 2020, 312).

28 F.eks. en konference i 2008, da man fejrede 100-års jubilæet for udgivelsen af tidsskriftets første nummer (Irodalmi Doktori Iskola og Petőfi Irodalmi Múzeum 2008).

specialer og doktorafhandlinger om tidsskriftets historie. Årgangene er blevet digitaliseret af Det ungarske Nationalbibliotek.²⁹ I 1993 indviede man en mindeplade i Lónyai utca, hvor redaktionen havde sit hovedsæde fra 1912 til 1916.³⁰ I anledning af etableringens 100-års jubilæum kunne man se en rød bus med en mobil udstilling på gaderne flere steder i landet. Det var en del af et museumsprojekt, hvis primære formål var at sprede viden om tidsskriftets forfattere og deres forfatterskaber. I 2017 lavede en ung, eksperimenterende kunstner en dystopisk tegneserie med avisens design, hvori de toneangivende skribenter kæmper mod en flok blodtørstige zombier.³¹ Alt tyder på, at tidsskriftet er blevet en integreret del af landets kulturelle erindring og den litterære offentlighed. Det samme kan siges om det netop omtalte imago, hvis efterliv er kendetegnet ved en kritisk revurdering af bestemte forfattere, perioder og deres modtagelse. På andre fora kan man mærke en ukritisk viderebringelse af de samme attituder, udsagn og den samme beundring, som man oplevede i første halvdel af århundredet. Sidstnævnte har jeg allerede vist eksempler på, derfor vil jeg i det følgende underbygge den første påstand.

Észak (Norden), et forholdsvis nyt tidsskrift (som forfatteren til denne artikel også er perifert involveret i) med et særligt fokus på skandinavisk litteratur, blev grundlagt i 2018 (altså 110 år efter, at *Nyugats* første nummer udkom) af tidligere skandinavistik-, finsk- og estiskstuderende fra ELTE-universitetet i Budapest. Indtil dags dato (16. januar 2023) er der udkommet i alt tolv numre.³² I et interview publiceret på den veletablerede litterære portal litera.hu fortæller hovedredaktøren, at tidsskriftet ikke har et bestemt forbillede, men selve navnet er en hyldest til *Nyugat* (Szilasi 2018). Ud over navngivningen kan dette tydeligst ses i avisens ideologi, struktur og funktion.

En af målsætningerne bag *Nyugat* var at introducere moderne, vestlige (herunder nordiske) forfattere i Ungarn, og *Észak* kan opfattes som en specialiseret udgave af sin forløber, der henvender sig til et mere begrænset publikum. I forordet til første nummer af *Nyugat* sammenligner redaktøren Ignóts Ungarns og Finlands status på Europakortet, og finder frem til, at finnerne er lige så tilbagestående i kulturelle hensyn som ungarnerne (Veigelsberg 1908). Han hævder, at der skal pustes nyt liv i

29 Jf. Országos Széchényi Könyvtár.

30 Jf. Wikipedia 2009.

31 Olivér Csepella: *Nyugat + zombik*. Bogens forside kan tilgås på forlagets hjemmeside (jf. Corvina Kiadó).

32 Jf. *Észak – Skandinavisztikai folyóirat*.

litteraturen, og det er på tide at bevæge sig væk fra 1800-tallets udvandede nationalromantiske idealer. *Østens folk* (som også er titlen på forordet) skal vende sig mod vest, og redaktøren anvender et gammelt topos for at anskueliggøre sin idé. I hans beskrivelse bliver ungarerne skildret som et vandrende folkeslag, der skal sejre i himlen og på jorden, i arbejdslivet såvel som i skønhed – ligesom ungarernes forfædre trængede ind i og erobrede Karpatbækkenet. Første nummer af *Észak* begynder også med et kort redaktionelt forord (*Északi szél – Nordlig vind*), hvori hovedredaktøren Dávid Veress (2018) gør brug af et meteorologisk fænomen, i stedet for et velkendt historisk tankebillede. Om vinteren hænder det tit, at den kolde luft bliver liggende over landet i flere dage, og det er typisk en nordlig vind, der kan blæse den forurenede luft væk. Denne allegori skal ifølge redaktøren forstås som en kulturel *formidling* mellem Norden og Ungarn. Ønsket er altså ikke at *imitere* den beundrede vesteuropæiske kultur, hvilket Ignotus indirekte refererer til i sit forord, men at gøre et andet lands kultur tilgængelig for et ungarsk publikum. Skandinaviens *imago* repræsenterer altså ikke længere et uopnåeligt fremtidsmål, men en europæisk region med samme rang som modtagelseslandet.

Észak indeholder normalt tre faste rubrikker (studier/essays, oversættelser og anmeldelser), der ofte suppleres med en ekstra enhed indeholdende tekster af andre journalistiske genrer (interviews, forfatterportrætter, værkkataloger osv.), og hvert nummer er forsynet med tematisk matchende fotos, farvegrafikker og malerier. Den største forskel mellem *Nyugat* og *Észak* ligger i selve genren og interesseområderne. Mens *Nyugat* var i princippet et litterært tidsskrift i klassisk forstand, er *Észak*s faglige profil langt bredere. Litteraturhistoriske studier er selvfølgelig normalt i overtal, men der er altid én eller flere artikler om design, kunsthåndværk, arkitektur, medievidenskab, pædagogik og økonomi. Genren strækker sig fra fagtekster med en præcis og akademisk terminologi til populærvenskabelige, men forskningsbaserede analyser.

Andre eksempler på en kritisk revurdering af fortidens arv finder man i artikler og essays om diverse ungarske forfattere (Mihály Csokonai Vitéz, Endre Ady, Tibor Déry, Ágnes Nemes Nagy) forhold til skandinaviske forfattere og de nordiske lande. Fælles for disse analyser er, at de prøver at overbevise læseren om rigtigheden af to vigtige teser. Nemlig at de ofte afvigende forestillinger om Nordeuropa i ungarsk litteratur ikke behøver at devalueres, men skal forstås som områder af en større fiktiv/mental geografi eller som dele af forfatternes personlige *ars poetica*. En lignende afstandtagen fra en ensidig og stereotypisk forståelse

af Skandinavien kan man mærke i det tidligere omtalte interview med hovedredaktøren, der peger på gængse meninger, som tit enten er negative eller positive klichéer. Den videnskabelige tilgang forudsætter en objektiv og kritisk vurderingsevne, hvormed man kan give et mere præcist billede af et givent fænomen. Det ser ud til, at interessen for skandinavisk litteratur i Ungarn er blevet mere professionel på den ene side (takket være de nye institutionelle rammer, som f.eks. sprogskoler, kulturelle organisationer, universitetsuddannelser), og på den anden side er imagoets bestanddele smeltet sammen med de skandinaviske produkters internationale brandingstrategier (samfundskritik, kulde, mørke, tåge og andre abstrakte og konkrete generaliseringer). Opretholdelsen af nogle nationale stereotyper kan derfor betragtes som en *tradition*, der fra tid til anden får et løft. Forskningen om 1900-tallets receptionshistorie tager derimod udgangspunkt i tesen om de skandinaviske litteraturers kronede dage i Ungarn, og gør det til en vigtig og enestående milepæl, som eksisterer som *erindring* i den akademiske verden. Der er blevet gjort meget for at forstå perioden både analytisk og statistisk, men fænomenet er ikke helt klarlagt og mangler ofte de klare teoretiske rammer. Når man deltager i konferencer, læser artikler om moderne ungarske forfattere og århundredeskiftet, bliver der ofte refereret til den første fase i receptionshistorien uden konkrete fakta og resultater. I fremtiden kan vi regne med, at erindringen om f.eks. Knut Hamsuns, Jens Peter Jacobsens eller Selma Lagerlöfs påvirkning på deres samtidige i Ungarn vil vokse til noget større, og bliver koblet sammen med andre nationale receptionshistorier, hvilket vil fremme forståelsen af mekanismen bag oversættelsernes interkulturelle aspekter.

I dette studie forsøgte jeg at klarlægge et tidstypisk fænomen i de skandinaviske litteraturers modtagelseshistorie i Ungarn vha. imagologiens faglige inventar. Skandinaviens *imago* kan karakteriseres som en løsere samling af etniske, antropologiske, geografiske, politiske og kunstneriske stereotyper. Bøger af skandinaviske forfattere og andre produkter markedsføres stadigvæk i dag med Danmarks, Norges og Sveriges (ofte selvkonstruerede) mytebillede. Men mens eksotismen lever videre på mange fronter, kan man også opleve en mere professionel og saglig vurdering af skandinavisk litteratur. Dette skyldes efter al sandsynlighed en bevidst konfrontation med fortidens idealbilleder. Det ville gavne hele forskningsfeltet at udvide analyseområdet til at omfatte andre central- og østeuropæiske lande, men sådan et initiativ ville overskride rammerne af nærværende undersøgelse.

Bibliografi

- Adorján, Andor. 1934. "Strindberg levelei harmadik feleségéhez". *Nyugat* 27 (16): 202.
- Alkalay, Ödön. 1908. "Gabler Hedda". *Nyugat* 1 (9): 470.
- Antal, Mária. 1988. "Antal Mária Emilia Flygare-Carlen regényei és magyar recepció néhány aspektusa". *Skandavisztikai Füzetek* 3: 63–85.
- Antal, Sándor. 1913. *A trondheimi herczeg kíséretében*. Budapest: Kner Izidor.
- Baksy, Péter. 1992. *Dán szépirodalmi művek – magyar fordításban*. Kecskemét: Dán Irodalmi Információs Központ, Dán Kulturális Intézet.
- Babits, Mihály. 1979 (1934–1936). *Az európai irodalom története*. Budapest: Szépirodalmi.
- Balogh N., Anikó. 1984. *A norvég irodalom Magyarországon, 1887–1984: Norsk litteratur i Ungarn (1887–1984)*. Budapest: Központi Fizikai Kutató Intézet.
- Baloghné Biró, Mária, Dániel Boróvi, Dóra Gunda-Szabó og László Hartai. 2016. *Irodalomtankönyv 11*. Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.
- Beller, Manfred. 2007. "Perception, image, imagology." I *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters. A Critical Survey*, redigeret af Manfred Beller og Joep Leerssen. Amsterdam: Rodopi.
- Benedek, Marcell. 1920. *A modern világirodalom 1800–1920*. Budapest: Franklin Irodalmi és Nyomdai Rt.
- Biró, Lajos. 1908. "Leszámolás Ibsennel". *Nyugat* 1 (15): 778.
- Bjørn Andersen, Zsuzsanna. 1994. *The Voice from Outside: A Study in the Reception of Georg Brandes in Hungary*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ.
- Corvina Kiadó. Csepella Olivér. Nyugat + zombik. Corvinakiado.hu. Senest set 10. juni, 2023. <https://corvinakiado.hu/index.php?action=konyv&id=139462751>.
- Csepella, Olivér. 2017. *Nyugat + zombik*. Budapest: Corvina.
- Crampton, Richard J. 1987. *A Short History of Modern Bulgaria*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Csúr, Gábor Attila. 2017a. "Henrik Pontoppidans ungarske reception. En oversigt". *Henrik Pontoppidan. Portal for læsere, studerende, lærere og forskere*, redigeret af Flemming Behrendt. Sidst opdateret 13. august, 2018. http://www.henrikpontoppidan.dk/text/forskning/ungarn_reception_oversigt.html.

- . 2017b. “Henrik Hajdus (1890–1969) rolle i udbredelsen af det 19–20. århundredes danske litteratur i Ungarn”. *Folia Scandinavica Posnaniensia* 23: 44–57.
- . 2018. “Az Észak-jelenség: A skandináv egzotikum mítosza a Nyugat folyóirat képzetalkotásában”. *Irodalomtörténet* 99: 425–437.
- . 2019. “Szerb Antal és Skandinávia. Irodalmi élmények, források, képzetek és hatások”. *Filológiai Közöny* 65 (4): 71–91.
- Csúr, Gábor Attila og Gábor Reichert. 2019. “Déry Tibor Skandináviában: Utazások, irodalmi áthallások, skandináv nyelvű fordítások”. *Észak* 1 (3): 23–47.
- Déry, Tibor. 1996. “Lia”. I *Lia. Korai elbeszélések 1915–1920*, redigeret af Ferenc Botka, 14–80. Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum.
- Dóczy, János. 1929. “Szerencsés Péter”. *Magyarság*, 18. februar, 5–6.
- Dukić, Davor, ed. 2012. *Imagologie heute: Ergebnisse, Herausforderungen, Perspektiven*. Bonn: Bouvier.
- Dyserinck, Hugo. 1988. “Zur Entwicklung Der Komparatistischen Imagologie”. *Colloquium Helveticum* 7: 19–42.
- Észak – Skandinavisztikai folyóirat/Észak – Journal for Nordic Studies. eszak.org. Senest set 10. juni, 2023. <https://www.eszak.org/szamaink/>.
- F. Csanak, Dóra, red. 1963. *Móricz Zsigmond levelei*. Bd. 2. Budapest: Akadémiai.
- Fedorcsák, Eszter. 1980. “Den svenska litteraturen i Ungern mellan de två världskrigen. A svéd irodalom Magyarországon a két világháború között”. Speciale, Eötvös Loránd Universitetet, Budapest.
- Faladi, Béla. 1942. “Erdélyi Károly”. I *Magyar piaristák a XIX. és XX. században*, redigeret af Balanyi György, 313–325. Budapest: Szent István Társulat.
- Fehér M., István. 2009: “A Nyugat és a filozófia”. *Irodalomtörténet* 90 (1): 19–48.
- Fenyő, Mario. 2000. *A Nyugat hőskora és háttére*. Oversat af Gellén József. Debrecen: Csokonai.
- Fischer, Manfred S. 1981. *Nationale Images als Gegenstand vergleichender Literaturgeschichte: Untersuchungen zur Entstehung der komparatistischen Imagologie*. Bonn: Bouvier.
- Füst, Milán. 1924. “Andreas Haukland: Ol Jørgen”. *Nyugat* 17 (15–16): 197.
- Görög, Imre. 1924. “Knut Hamsun: Az utolsó fejezet”. *Nyugat* 17 (21–22): 657.
- Hajdu, Henrik. 1928. “‘Brand’ Osloban”. *Nyugat* 21 (7): 549.
- . 1929. “Szerencsés Péter”. *Nyugat* 22 (5): 353–354.
- . 1931. “Dán elbeszélők”. *Nyugat* 24 (5): 345.

- Hamvas, Béla. 1932. "Norvég elbeszélések". *Nyugat* 25 (9)–10: 599.
- Havasréti, József. 2019. *Szerb Antal*. Budapest: Magvető.
- Heinrich, Gusztáv. 1903–1911. *Egyetemes irodalomtörténet*. Bd. 1–4. Budapest: Franklin.
- Hegedüs, Géza. 1994. "Henrik Ibsen (1828–1906)". I *Világirodalmi arcképcsarnok*, bd. 1–2. Budapest: Trezor. Tilgængelig elektronisk på Magyar Elektronikus Könyvtár. <https://mek.oszk.hu/01300/01391/html/index.htm>.
- Ignotus (Veigelsberg, Hugó). 1908. "Kelet népe". *Nyugat* 1 (1): 3.
- Irodalmi Doktori Iskola og Petőfi Irodalmi Múzeum. 2008. "'100 éves a Nyugat'. Az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola és a Petőfi Irodalmi Múzeum konferenciájának (2008. február 20–22.) anyaga". https://epika.web.elte.hu/doktor/publ_100ny.html.
- Juhász, Andor. 1927. *A világirodalom élettörténete*. Budapest: Révai.
- Kállay, Miklós. 1938. "Henrik Pontoppidan a zsidókérdés első nagy regényírója". *Napkelet* 16 (6): 426–429.
- Kassák, Lajos. 1929. "Thora van Deken. H. Pontoppidan elbeszélései – Pantheon kiadás". *Nyugat* 22 (21): 560–561.
- Keresztury, Dezső. "Két északi regény I". *Nyugat* 34 (3): 108.
- Kosztolányi, Dezső. "Gellért Oszkár versei". *Nyugat* 15 (12): 774.
- Krasztev, Péter. 2004. "From modernization to modernist literature". I *History of the Literary Cultures of East-Central Europe. Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries*, redigeret af Marcel Cornis-Pope og John Neubauer, 332–347. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Laurušaitė, Laura. 2018. *Imagology Profiles. The Dynamics of National Imagery in Literature*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Lukács, György. 1982. "A skandináv irodalom szerepe fejlődésében". I *Curriculum vitae*, redigeret af János Ambrus. Budapest: Magvető.
- Lukács, György. 1947. *A történelmi regény*. Budapest: Hungária.
- Lukács, György. 1920. *Die Theorie des Romans*. Berlin: Paul Cassirer.
- Madary, Kamill. "Strindberg, Kosztolányi szemével". *Skandinavistikai Füzetek* 3: 113–134.
- Mádl, Péter og Ildikó Annus. 2018. *A svéd irodalom magyarországi fogadtatása a kezdetektől 1900-ig*. Budapest: Argumentum.
- . 2019a. "Győri Vilmos, a skandináv kultúra közvetítője". *Filológiai Közöny* 65 (4): 33–57.
- . 2019b. "The Significance of Swedish Literature in Nineteenth Century Hungary". I *The Triumph of the Swedish Nineteenth-Century*

- Novel in Central and Eastern Europe*, redigeret af Yvonne Leffler, 125–150. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Magyarország Kormánya. 2020. "A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelethez a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról." *Magyar Közlöny* 75 (17): 290–446.
- Majthényi, György. 1930. "Henrik Pontoppidan: Szerencsés Péter". *Napkelet* 8 (3): 281–286.
- Meregallj, Franco. 1986. "Sur la délimitation de l'objet de la littérature comparée". I *Sensus Communis: Contemporary Trends in Comparative Literature. Festschrift für Henry Remak*, redigeret af János Reisz, Peter Boerner og Bernhard Scholz, 275–279. Tübingen: Gunter Narr.
- Merkel, Hilda. 1988. "A Björnson-ügy". *Skandinavistikai Füzetek* 3: 135–144.
- Országos Széchényi Könyvtár. "Nyugat folyóirat (1908–1941). Elektronikus változat". *epa.oszk.hu*. Senest set 10. juni 2023. <https://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>.
- Réti, Ödön. 1914. "Karen". *Nyugat* 6 (16–17): 227–243.
- Szilasi, Flóra. 2018. Skandinávia a fókuszpontban. Interjú. *litera.hu*, 20. marts. <https://litera.hu/magazin/interju/skandinaviaival-kell-es-erdemes-foglalkozni-bemutatkozik-az-eszak-folyoirat.html>.
- Stewart, Neil. 2007. "The Cosmopolitanism of Modern Revue (1894–1925)". I *History of the Literary Cultures of East-Central Europe: Junctures and disjunctures in the 19th and 20th centuries*, redigeret af Marcel Cornigs-Pope og John Neubauer, bd. 3. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Struk, Danylo Husar. 1991. "The Journal *Svit*: A Barometer of Modernism". *Harvard Ukrainian Studies* 15 (3–4): 245–256.
- Świdarska, Małgorzata. 2001. *Studien zur literaturwissenschaftlichen Imagologie. Das literarische Werk F. M. Dostoevskijs aus imagologischer Sicht mit besonderer Berücksichtigung der Darstellung Polens*. München: Verlag Otto Sagner.
- Szerb, Antal. 1937. "Tormay Cécile". *Nyugat* 30 (5): 350–351.
- . 1941. *A világirodalom története*. Bd. 3. Budapest: Révai.
- Takács, József. 2007. "Finnország magyar politikai mítosza". I *Ismerős idegen terep. Irodalomtörténeti tanulmányok és bírálatok*, 161–167. Budapest: Kijárat.
- Tersánszky, Józsi Jenő. 1932. "Szerencsés Péter". *Nyugat* 25 (9–10): 591–592.

- Varga, Zsolt. 1998. "Den ungarske litteraturs modtagelse i Danmark. A magyar irodalom recepciója Dániában". *Skandinavistikai Füzetek* 8: 81–96.
- . 2012. "Den ungarske litteraturs modtagelse i Danmark fra 1918 til 1960'erne". *Skandinavistikai Füzetek* 9: 103–117.
- Veress, Dávid. 2018. "Északi szél". *Észak* 1 (1): 3. <https://www.eszak.org/szamaink/>.
- Vimr, Ondřej. 2009. "...here, in this world, I am utterly useless and redundant". Roles of Translators in Scandinavian-Czech Literary Translation 1890–1950". I *Translation Research Projects 2*, redigeret af Anthony Pym og Alexander Perekrstenko. Tarragona: Intercultural Studies Group.
- Voltrová, Michaela. 2010. "Zu imagologischen Interpretationsverfahren – eine methodenkritische Anmerkung". *Germanoslavica* 21 (1–2): 135–145.
- Wikipedia. "A Nyugat szerkesztőségének emléktáblája, a Lónyay utca 18/b szám alatt". [hu. wikipedia.org](http://hu.wikipedia.org). Sidst opdateret 28. august, 2009. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Nyugat_\(folyóirat\)#/media/Fájl:Nyugat_Lónyay18b.jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Nyugat_(folyóirat)#/media/Fájl:Nyugat_Lónyay18b.jpg).
- Zacharasiewicz, Waldemar. 2010. *Imagology Revisited*. New York: Rodopi.